

biblijskim riječima koje se u novoj liturgiji više puta čuju: »Radost je Gospodnja naša snaga«. Tko god je imalo kontaktirao s dragim pokojnikom zna koliko je njegovo trajno dobro raspoloženje i sa svakim ljubazno ophođenje bilo svojstveno toj duboko crkvenoj i liturgijskoj duši.

Ostavio nas je A. Bugnini, ali je u Crkvi ostalo djelo koje je dobrim djelom njegovo. Nije dovršeno niti će se dovršiti do kraja zemaljskih eona, pa neka nam odozgo ispriši što više onih koji će u svim katoličkim narodima poznavati, ljubiti i proživljavati našu svetu liturgiju, ako ne kao on, bar poput njega. Onda će ona, uza sve prilike i neprilike, napredovati i životvorno rasti onako kako je rasla u njemu i on u njoj.

S tim u vezi neka je potpisano me dozvoljeno još spomenuti što ga je u njegovim očima činilo i čini najvećim. Pri kraju mu je prošlog rata, kao supolazniku istog Instituta i već tada savjetniku Kongregacije za obrede, preporučio neka ondje imaju više obzira i shvaćanja za naše staroslavensko bogoslužje. Ljubezno mu je, ali i značajno, Bugnini rekao: »Da si ti na tom mjestu, mislio bi i postupao kao svi mi ondje.« Potpisani se nije mogao složiti s tim riječima iz kojih se vidjelo koliko je njegov dragi znanac još navezan na ta već tada zastarjela shvaćanja. Njeova se zato veličina sastoji po svoj prilici najviše u tome što se znao tih shvaćanja sve više oslobađati i toliko ih se osloboditi da je mogao u suvremenoj liturgijskoj obnovi tako uspješno odigrati, uz mnoge druge, svoju zaista povijesnu ulogu. Liturgija je život Crkve i stvarno je proživljava i promiče samo onaj koji s njom i po njoj neprestano raste.

Martin Kirigin

LITURGIJA, DUHOVNOST, KULTURE

OSVRT NA 29. LITURGIJSKI TJEDAN U PARIZU

U radničkoj četvrti Pariza, 19. okrug, sačuvala se na jednom brežuljku usred visokih kuća drvena crkva, koja potječe iz sredine 19. stoljeća. Ona je od sredine 19. st. pa do I. svjetskog rata bila središte njemačke evangeličke radničke organizacije. Njezin je inicijator bio mladi pastor Friedrich von Bodelschwingh. Od 1924. g. u zgradama nekadašnje župe našli su prebivalište za svoj novoosnovani Teološki institut ruski emigranti, koji su poslije oktobarske revolucije došli u velikom broju u Pariz. Institut sv. Sergija izobrazava otada svećenike i laike teologe za pravoslavne inozemne zajednice. Među profesore Instituta brojili su se i broje se znameniti teolozi, kao npr. S. Bulgakov, N. Afanas'ev, P. Evdokimov i B. Bobrinskoy.

Centar dijaloga

Manje genius loci a više teološki i povijesni razvoj pravoslavlja u tuđini učiniše Institut poslije II. svjetskog rata središtem ekumenskog dijaloga. Znatan udio u tome imaju Liturgijski studijski tjedni koji se održavaju svake godine od 1953. od početka u suradnji s benediktinskim samostanima Mont-César i Chevetogne, koji su belgijski centri liturgijske i ekumenske obnove. Na osnovi jakih učestvovanja vrsnih katoličkih liturgičara konferencije su

tvorile jedan forum, koji je pratio liturgijsku reformu poslije II. vatikanskog sabora i koji se nadahnjivao duhom Istočne crkve. Redovito su učestvovali i liturgičari anglikanske, luteranske i reformirane Crkve u studijskim tjednima i obogaćivali dijalog iskustvima svoje vlastite liturgijske tradicije.

Liturgijske su konferencije uvijek posvećene nekoj više ili manje usko zacrtanoj okvirnoj temi. Posljednjih godina bile su teme: »Crkva u liturgiji« (1979), »Krist u liturgiji« (1980), »Liturgija i teologija« (1981). Čisto francuske referat izdavaju od nekoliko godina A. M. Triacca i A. Pistoia u nizu »Bibliotheca Ephemerides Liturgicae Subsidia« (Rim).

Liturgija, duhovnost, kulture

Ovogodišnji Studijski tjedan od 29. 6. do 2. 7. odvijao se pod okvirnom temom »Liturgija, duhovnost i kulture«. Dvadeset i četiri referata zborovanja pružali su jednu vrlo raznoliku sliku. Pored starozavjetnih (H. Cazelles) i židovskih tema (K. Hruby) dolazila su do izražaja prije svega područja iz povijesti liturgije i spiritualnosti svih kršćanskih konfesija. Liturgijsko-povijesna pitanja nisu bila nipošto zanemarena. Tako se može npr. vidjeti jasna razvojna linija jedne upravo nevjerojatne učestalosti mise u samostanima ranoga srednjeg vijeka na Zapadu (C. Vogel) i manjka u shvaćanju euharistijskoga slavlja kao slavlja čitave zajednice, koji se još uvijek (ili ponovno) dade ustvrditi.

Za shvaćanje pozadine liturgijske reforme važna su shvaćanja »otaca« liturgijskog pokreta o liturgiji (B. Neunheuser). Isto tako je reformatorska kritika kasnosrednjovjekovnih odnosa zapadne liturgije i odlučna primjena misli vodilje »Soli Deo gloria« trajan upitnik katoličkoj i pravoslavnoj poziciji (G. Westphal, C.-R. Muess). Za zapadnog učesnika značajni su brojni referati iz područja orijentalnih liturgija, koje su mu ovdje otvorene »iz prve ruke«. Pri tom upada u oči da pitanja, jače nego prije, tretiraju aktualne probleme jedne sakralizirane liturgije usred svijeta koji se sve više i više ateizira: i za pravoslavnu teologiju se postavlja problem provođenja u djelo pitanje odnosa liturgije i života (B. Bobrinskoy, E. Theodoreu).

Okvir zborovanja bio je za jedno zaokruženo promatranje zacijelo preširoko postavljen. Mogao je svatko sa sobom ponijeti poticaje za liturgijski rad u vlastitoj Crkvi kao i za ekumenski dijalog.

Albert Gerhards, Liturgie aus Ost und West, u »GOTTESDIENST« 16 (1982).

Preveo: o. Franjo Carev

P R I M L J E N E   K N J I G E

Marija Valtorta: **POZNAJEM GA**, Jelsa, 1982, prijevod s talijanskoga dvaju poglavlja, iz VII. sv. knjige »Spjev o Čovjeku-Bogu« priredio je don Pavao Badurina. Ova se knjižica može ubrojiti u simpatičnu apokrifnu literaturu koja s mnogo simpatije i topline predstavlja Isusa i Mariju. Čita se veoma lagano i ugodno, čitalac se i nesvjesno poistovjećuje s prikazanim likovima i priklanja Isusu Spasitelju koga proročica Sabeja prepoznaje iako ga nikada prije nije vidjela. Cijena 40 din. Narudžbe: Župni ured, 58465 JELSA.